

Bedum, 09.06.21.

**OPMERKINGEN n.a.v. Wes Bredenhof,
'Aiming to Please',
A Guide to Reformed Worship, 2020, 18**

Goedenavond, kijkers van overal vandaan! Vanavond gaan we in op **twee hoofdstukken**. Iets over **Hoofdstuk 15** en **wat meer** over **Hoofdstuk 16**. Onze planning is dat volgende week Hoofdstuk 18 langs komt. En de week daarna hopen we af te sluiten met Hoofdstuk 17 en de conclusies.

In Hoofdstuk **15** komen **een aantal bijkomende, niet-essentiële zaken** aan de orde. Eerst over **de tijden van de erediensten**. Belangrijk is het vierde Woord: de zondag staat vast. Maar **het tijdstip** kan door de kerkeraad **in eigen wijsheid** worden bepaald. Met mogelijk verschil stad en platteland. En i.v.m. kinderen liefst niet laat in de middag of vroeg in de avond.

Verder handelt ds. Bredenhof in Hoofdstuk 15 over **de architectuur van het kerkgebouw**. In andere boeken over liturgie komt dit punt nauwelijks of helemaal niet aan de orde.

Terecht zegt hij: **het kerkgebouw is NIET het huis van God**. Dat was **de tempel in het Oude Testament** wel. Het huis van God, de tempel **in het Nieuwe Testament** is allereerst **Jezus Christus Zelf**, Johannes 2:19-21, "*Jezus antwoordde en zei tegen hen: Breek deze tempel af en in drie dagen zal ik hem laten herrijzen. De Joden zeiden dan: Zesenvertig jaar is aan deze tempel gebouwd en Ú zult hem in drie dagen laten herrijzen? Maar Hij sprak over de tempel van Zijn lichaam.*" En dan **ook**, in verbondenheid met Hem, is **Zijn lichaam, de gemeente**, 'huis van God, tempel', 1 Korinthiërs 3:16-17, "*Weet u niet dat u Gods tempel bent en dat de Geest van God in u woont? Als iemand de tempel van God te gronde richt, zal God hem te gronde richten, want de tempel van God is heilig, en deze tempel bent u.*" En **het gemeentelid**, 1 Korinthiërs 6:19, "*Of weet u niet, dat uw lichaam een tempel is van de Heilige Geest, Die in u is en Die u van God hebt ontvangen, en dat u niet van uzelf bent?*", is **ook 'tempel, huis van God'**.

Als ds. Bredenhof dan daarna schrijft: 'als de gemeente eredienst houdt, dan is de plaats van eredienst het huis van God', dan **kan ik hem daarin niet volgen**. Ik gebruik voor **het kerkgebouw** daarom **nooit** de uitdrukking '**huis van God**'. We komen 's zondags niet samen **IN** het huis van God, we komen samen **ALS** het huis van God.

De gemeenten in de tijd van het Nieuwe Testament, en de eerste eeuwen erna, kwamen samen **in huizen**, of **in zalen**, denk aan de ‘gehoorzaal’ (NBG-51) of ‘school’ (HSV) van Tyrannus, Handelingen 19:9. **Kerkgebouwen** zijn er **pas vanaf de derde / vierde eeuw**. In deze tijd wil, als het maar even kan, elke gemeente graag een eigen gebouw hebben.

Het hart van dat gebouw is de plek waar de eredienst gehouden wordt. Ds. Bredenhof heeft het dan verder over de situatie in Canada en Australië, waar men -bij groei van de gemeente- er al snel toe overgaat een nieuw kerkgebouw neer te zetten. En hij stelt dan dat **de verbondsonthoening** van belang is **bij de architectuur van de kerkzaal**.

Ik heb geen verstand van architectuur. En ik ben altijd overtuigd geweest van: als er maar ergens een plek van samenkomst is. **Functionaliteit is mij alles.** Een boerenschuur, een kroeg, een sportzaal, een dorps huis, een nieuw gebouw, de aula van een school. **Het is mij bijna om het even.** Niet helemaal, want **voorgaan in een eeuwenoude kerk op het Groninger platteland**, zoals indertijd de Andreaskerk in Westeremden, met wat galm, **dat hééft wat!** Een gebouw – ach. Als het Evangelie maar verkondigd kan worden!

Bredenhof zegt: omdat de HEERE centraal staat, de Belangrijke is, moet **het gebouw ‘mooi’** zijn. Dat vind ik moeilijk. Want **wat is mooi?** De één vindt dit mooi, de ander dat.

Er zijn mensen die **de Goede Herderkerk in Bedum** mooi vinden. Ja, **het gebouw op zich, dat is mooi, echt een kerk.** Maar de binnenkant **is mij veel te donker.** Mooi bij een kerkgebouw vind ik: licht, veel licht. Thuis hebben wij boven de tafel twee tl-buizen. Afgrijselijk, vindt de één. Of: wietplantage. Wij zeggen: heerlijk helder. Ik zou het plafond in Bedum graag voorzien van witte of wittige verf. En ik vind de kleuren van de preekstoel en de doek eraan ook bepaald niet mooi, Nee, eerlijk gezegd, gewoon lelijk. Maar waar het om gaat: **daar klinkt Gods Woord!**

Op allerlei zaken gaat ds. Bredenhof in. De **preekstoel centraal**. De **akoestiek belangrijk**. Het **doopvont**, de **avondmaalstafel**, enz. Alles van belang om er bij nieuwbouw over na te denken. Net zo als over: **orgel of piano?** Ik voeg toe: **‘of trompet(ten)?’ Banken of stoelen.** Goede **preekstoel**. Goede **verlichting**. Plaats van ouderlingen en diakenen. Apparatuur om te projecteren, ja, of nee.

Tegen dat er een nieuwe kerk gebouwd moet worden, kan er meer aandacht aan dit hoofdstuk geschonken worden.

Nog één opmerking van mij om over na te denken: moet het geld in stenen gestoken? Of moeten we geld steken in mensen? Of is dat een vals dilemma? Tot zover Hoofdstuk 15.

In Hoofdstuk 16 schrijft ds. Bredenhof over ‘muzikale begeleiding’. Iedereen weet hoe het gaat in de kerk. **VOOR de dienst**: het orgel speelt. **Achtergrondmuziek**. De ene keer een herkenbare melodie. De andere keer een muziekstuk, herkenbaar voor kenners. De meeste aanwezigen praten er doorheen, of zijn met andere dingen bezig.

IN de eredienst begeleidt de orgelmuziek het zingen van de gemeente. Dat is tenminste de bedoeling. Maar soms: een voor- of naspel van een minuut of langer. Iedereen wacht. Dit hoort er blijkbaar bij.

Voor ik hier verder op in ga, eerst het volgende. Iedereen heeft zijn of haar mening over veel of weinig wat er in de eredienst gedaan wordt. En helemaal kun je **heel duidelijke en vaak heel verschillende meningen** te horen **over orgel, organist en begeleiding**. Ook ds. Sneep en ik kijken hier nogal eens verschillend tegen aan. Misschien zegt hij er volgende week nog wel wat van. Maar: we zijn beiden gereformeerd!

Muziek heeft invloed, vgl. 1 Samuël 16:23, “*En telkens wanneer de boze geest van God over Saul kwam, gebeurde het dat David de harp nam en tokkelde. Voor Saul was dat een verademing: het ging beter met hem en de boze geest week van hem.*”. **Muziek doet iets met ons**, ook als we niet te maken hebben met een boze geest. Muziek kan ons raken. **Muziek komt al dan niet tot in ons hart.**

Dat maakt het **lastig om kritische kanttekeningen te plaatsen bij iets als muzikale begeleiding**. Want je zou het er gloeiend mee oneens kunnen zijn. Ruzie maken is niet mijn bedoeling. Maar ik ga wel een aantal zaken aan de orde stellen. Ik hoop dat **niemand er te veel door van slag** raakt.

Ds. Bredenhof houdt van allerlei soorten muziek, van over de hele wereld. Ik ook, maar ik luister nooit naar een orgelconcert. De enige orgel-CD die ik onderweg hoor is die van Peter Siebesma, als hij **Ede Staal** speelt **op de orgels in oude Groninger kerken**.

Verder vind ik oude ‘**country and western**’ prachtig. Sommige Indonesische muziek. **Koorzang** en **samenzang**, ook **op hele noten**. Van solisten wordt ik kriegelig. **Psalmen liefst met bovenstem**. En **doedelzak-muziek**. En ‘**alles plat**’, muziek in de streektaal. Enz.

Boeken over liturgie noemen bij **muzikale begeleiding** alleen **het orgel**. Maar Bredenhof wijst erop dat er **ook andere mogelijkheden** zijn. Ook op dit punt speelt ieders gevoel een grote rol. Sommigen vinden een orgel irritant. Anderen hebben een hekel aan, wat zij noemen, ‘het gepingel’ van een **piano**, Hooghalen. Weer anderen genieten van een **trompet**: Opeinde, Amersfoort, Dalfsen. Er is dus, als het gaat om begeleiding, **meer dan alleen maar het orgel**.

Verder, is het **op grond van de Bijbel geoorloofd** om de zang van de gemeente **muzikaal te begeleiden**? Sommige presbyteriaanse kerken laten op die vraag een duidelijk ‘nee’ horen. En zij zingen **à capella** met een voorzanger.

Voor die praktijk wordt **Calvijn** aangehaald. De stelling is: voor Calvijn waren instrumenten een zaak van het Oude en niet van het Nieuwe Testament.

Ds. R. Dean Anderson levert hierop het volgende commentaar: ‘In de tijd van Calvijn was er **helemaal geen muzikale begeleiding van de gemeentezang** in de eredienst. Er waren **wel orgels in roomse kerken**. Maar níet voor het begeleiden. Ze waren bedoeld **als een soort ‘kunst’-koor**, naast en tegenover het menselijke koor. Als de mensen zongen, was het orgel stil. Als de mensen zwegen, dan kon het orgel los. Ook was het op andere momenten in de eredienst te horen, bijvoorbeeld bij een processie, of gedurende de zegening van brood en wijn. Maar **níet om te begeleiden!**’

Calvijn is tegen ZULK gebruik! En terecht! Nergens in de Bijbel wordt door de HEERE geboden dat Hij Zich wil laten dienen door muziek in de eredienst.

De vraag blijft: **is muzikale begeleiding geoorloofd**? Er staat niets over in het Nieuwe Testament. Voor veel christenen zegt PSALM 150 genoeg. Maar **PSALM 150 is niet ter zake op dit punt**, en wel vanwege de voortgang van de heilsgeschiedenis. **De tempel-eredienst is immers voorbij!**

Mag het wel, of niet? **Als element in de eredienst is muziek verboden**. En of dat nou een orgel is, of een piano of een trompet of nog iets anders, dat maakt niet uit. **Muziek**, schrijft Bredenhof, en ik ben het er mee eens, **is uitsluitend geoorloofd, als het het zingen van de gemeente dient**.

Ik vind het belangrijk dat **de begeleiding ook echt aan de gemeentezang dienstbaar is**. Daarom heb ik over het orgelgebruik nog wel een enkele opmerking.

Wanneer de gemeente in de eredienst met zingen mag reageren, bijvoorbeeld op de zegengroet van de HEERE, na wetslezing en geloofsbelijdenis, dan moet -mijns inziens- dat **zingend reageren zo gauw mogelijk** komen. Zo gauw mogelijk is **na 1, 2 of 3 noten**. En zulk snel reageren zou ik helemaal graag horen na de bediening van het Woord. Je kunt van te voren opzoeken, wat we na de preek zingen.

Een organist mag de gemeente aanleren **direct te reageren**, te **antwoorden**. Een voorspel, en ook een naspel doet mijns inziens afbreuk aan zulk reageren. Hoe langer het voor- of naspel, hoe minder er in mijn beleving van echt reageren, van echt antwoorden sprake kan zijn.

Ook al ben ik een niet-deskundige ben op het gebied van muziek, ik zeg er toch nog iets meer van. En wel over **het inzetten van het begin van een psalm of gezang en van elke regel**. Als aan het begin de hele of (soms) halve noot te lang wordt aangehouden, komt de begeleiding en dan ook het zingen **‘slepend’** op gang. Dan worden lofliederen klaagzangen. In sommige gemeenten gaat dit heel goed! Thuis kun je oefenen met www.psalmbboek.nl.

En dat het om het zingen van de gemeente en niet om het spelen van de organist gaat, is ook te horen, wanneer **het zgn. tussenspel verdwijnt**. Wij zingen geen grote aantallen Psalmverzen, op de manier die in het verleden te doen gebruikelijk was. Toen waren er roosters, en alle Psalmen kwamen langs. Vandaar dat er **in oude Psalmboeken** na een aantal verzen het woord **‘Pauze’** staat. Dat was dan vanwege het langzame tempo toen. **Jan Smelik** heeft daarover in z'n boek **‘Zingen en zeggen’** het een en ander opgemerkt.

Wanneer het dus gaat **om de gemeentezang te ondersteunen** en power te geven, **dán is muzikale begeleiding vrij te gebruiken**, zegt ds. Bredenhof. Als het er maar om gaat om aan de gemeente **ondersteuning** te geven, **zodat die gemeente daardoor nog beter kan loven tot eer van God**. Als dat doel van beter loven wordt bereikt, kun je kiezen voor begeleiding.

Let wel: kiezen voor! Want **een andere gemeente kan** met hetzelfde argument: ‘wij willen het beste bereiken in ons loven van God’, **komen tot het besluit**: muzikale begeleiding niet, **wij zingen à capella**. Iedereen kan zich wel een situatie voorstellen, waar de muzikale begeleiding de zang van de gemeente meer hindert dan helpt! Of waar niemand is die goed kan begeleiden. In dat geval is het wijs en goed om er van af te zien. Dan kún je, ook gebruik maken van **een dirigent** die de toonhoogte en de maat aangeeft.

Ds. Bredenhof stelt: beroerde begeleiding is slechter dan géén begeleiding. Het doel van de eredienst is immers: ‘aiming to please!’ **We zijn er op uit de HEERE welgevallig te zijn!**

Misschien kent u nog wel de uitdrukking: **‘de organist profeteert vanaf de orgelbank’**. O.a. professor K. Schilder heeft dit gezegd. Maar, zegt Bredenhof terecht, **profetie is een zaak van wóórden**. Een muziekinstrument dat profeteert komt in de Bijbel niet voor en **gaat tegen de Bijbel in**.

Eerder zou je, zegt Bredenhof, kunnen zeggen, dat **een organist, als muzikale begeleider samen met de zingende gemeente priesterlijk werk** verricht in het brengen van het offer van dankbaarheid.

Bredenhof pleit ook voor **bescheiden honorering van organisten**. Een bescheiden honorering, omdat het nogal wat kost om op niveau te spelen: aanschaf van bladmuziek, zelf les nemen, enz. Dat ligt dus anders dan bij andere ‘vrijwilligers’ in de kerk. Ze kunnen ook gevraagd worden om **de gemeente dingen duidelijk te maken op muzikaal gebied**.

Over een **drumstel** in de kerk is Bredenhof duidelijk. Alle muzikale begeleiding staat in dienst van het zingen van de gemeente. **De ritmes van onze psalmen en gezangen hebben geen extra ritme-ondersteuning nodig**. Wat wel nodig kan zijn, is een **metronoom**. Een apparaatje dat de maat aangeeft, om de organist gelijkmatig te laten spelen, zodat de gemeente gelijkmatig kan zingen, en **niet dán snel, en dán langzaam**.

Elk muziekinstrument dat gebruikt wordt in de eredienst is er voor om begeleidend het zingen van de gemeente te ondersteunen! Wij concentreren ons in de eredienst op Christus, niet op muziek. **Muziek is géén genademiddel!**